

Чайковська М.А. к.е.н.,
доцент кафедри міжнародної економіки
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»
Глуценко Г.Ю., студентка факультету менеджменту і маркетингу
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

**«ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА» ЯК СКЛАДОВА
ДОСЯГНЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ В ДЕРЖАВІ**

**«GREEN ECONOMY» AS A COMPONENT
TO ACHIEVE STABILITY OF THE STATE**

Chaykovska M.A., PhD, Associate Professor,
Department of International economics
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

Gluschenko A., Student,
Faculty of Management and Marketing
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто сутність економічної категорії «зелена економіка». Проаналізовано глобальні проблеми людства, що призвели до виникнення концепції «зеленої економіки». Досліджено місце України серед інших держав світу в екологічному та економічному аспектах. Обґрунтовано вагомість впровадження «зеленої економіки» у провідні галузі господарства. Виявлено стратегічні пріоритети розвитку «зеленої економіки» в Україні. Запропоновано інноваційні напрями розвитку держави в контексті «зеленої економіки» задля забезпечення сталого розвитку суспільства у майбутньому.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: «зелена економіка», економічна безпека, стратегічні пріоритети, навколишнє середовище, сталий розвиток.

ABSTRACT: The article describes the essence of economic category of «green economy». Analyzed global problems of humanity, which led to the emergence of the concept of «green economics». Studied Ukraine's place among the other nations of the world in environmental and economic aspects. Grounded importance in the implementation of green economics major industries. There are given the strategic priorities of the «green economy» in Ukraine. Offer innovative directions of development of the state in the context of the «green economy» for the sustainable development of society in the future.

KEYWORDS: «green economy», economic security, strategic priorities, the environment, sustainable development.

Вступ. Сучасними глобальними проблемами людства є кліматичні зміни, вичерпання ресурсів, малозабезпеченість, перенаселення, брак продуктів харчування. Задля їх вирішення експерти ООН пропонують звернутися до концепції «зеленої економіки» — створити умови для розвитку бізнесу на основі нових «зелених» технологій та екологізувати індустріальні галузі господарства, адже «зелений підхід» в економіці приносить нові перспективи та відіграє важливу роль для прогресивного розвитку держави.

Теоретичними та практичними аспектами концепції «зеленої економіки» займалися вітчизняні вчені В.Є. Реутов, С.К. Харічков, М.А. Хвесик, Б.М. Данилишин, Т.П. Галушкіна та інші. Серед зарубіжних вчених варто виділити Р.В. Кейтса, А.А. Лейзеровича, Т.М. Перріса, Дж.Ю. Стиглиця, які займалися методологією дослідження сталого розвитку та розробкою шляхів впровадження «зеленої» економіки в державі. У той же час дана проблема вимагає подальшого вивчення.

Постановка задачі. Проаналізувати показники, які характеризують «зелену економіку» та запропонувати напрями розвитку «зеленої економіки» для забезпечення сталого розвитку держави.

Методологія. Дослідження проведені шляхом вивчення монографічних праць, статистики, використання методів аналізу і синтезу, системності, порівняння, індукції та дедукції.

Основні результати дослідження. В сучасному світі існує багато наукових досліджень, що присвячені розробці напрямів задля забезпечення сталого розвитку держави шляхом впровадження концепції «зеленої економіки». Аналітики Програми ООН з навколишнього середовища [1] зазначають, що «зеленою» є така економіка, яка призводить до підвищення добробуту людей і зміцненню соціальної справедливості при одночасному істотному зниженні ризиків для довкілля та дефіциту екологічних ресурсів.

В умовах глобалізації світової економіки, зростання населення, масової урбанізації спостерігається суттєве виснаження природних ресурсів, що призводить до дефіциту ресурсів, забруднення води та повітря, нестачі прісної води, зміни клімату, втрати біорізноманіття та інших серйозних проблем. Саме це, на думку вчених конференції «Rio+20» [2], зумовило виникнення концепції «зеленої економіки». У 2012 році на Всесвітньому саміті в Ріо-де-Жанейро обговорюванню цієї концепції приділялася значна увага. Міжнародні експерти прогнозують, що до 2050 року людей на Землі стане на третину більше [2]. Оскільки збільшення

населення чинить згубний вплив на екологію, то світ повинен зрозуміти необхідність переходу від «коричневої» економіки, яка характеризується високими викидами вуглецю, високою ресурсомісткістю, відсутністю орієнтації на вирішення соціальних проблем до «зеленої», яка дозволить подолати глобальну економічну рецесію та скоротить її негативні наслідки.

Наразі людство переживає наслідки багатьох криз: кліматичної, кризи біорізноманіття, продовольчої, водної, паливної, останнім часом — кризу фінансової системи та економіки в цілому. Населення Землі опинилося під загрозою різкої зміни клімату через неконтрольовану кількість викидів у навколишнє середовище, що тягне за собою величезний ризик для життя майбутніх поколінь землян. Стрімке підвищення цін на паливо в 2008 році і пов'язане з ним зростання цін на продуктивні та сировинні товари вказують на структурні недоліки і ризики, що підтримують зростання добробуту людства та подолання соціально-економічних проблем. Міжнародне енергетичне агентство [4] прогнозує збереження залежності від нафти та інших видів викопного палива і значне зростання цін на енергію через постійно зростаючий попит, що стає перепоною для розвитку світової економіки, яка прагне відновлення та ефективного зростання.

Спостерігається відсутність розуміння суспільством проблеми продовольчої безпеки і, як результат, гальмування процесу розробки глобальних рішень для забезпечення 9 млрд населення Землі у 2050 році продуктами харчування. Нестача питної води є проблемою для 2,6 млрд людей на планеті, 884 млн з яких взагалі не мають доступу до чистої питної води. Прогнозується, що до 2030 року буде спостерігатися все більший розрив між річною потребою у прісній воді і її постачанням з поновлюваних джерел [5]. У сукупності ці кризи створюють значні соціальні проблеми, а саме підвищення рівня безробіття, соціально-економічної незахищеності і малозабезпеченості, що загрожує соціальній стабільності. Можна виділити багато причин виникнення цих криз, але спільною і найважливішою є нераціональний розподіл капіталу. Великі кошти вкладалися в нерухомість, видобуток викопних видів палива і структуровані фінансові активи, в той час як нестачу коштів відчували галузі поновлюваної енергетики. Тому існує нагальна потреба у вдосконаленні державної політики, включаючи заходи в галузі ціноутворення і регулювання. Вирішенням вищезазначених проблем є належне фінансування «зелених» галузей і підвищення значимості даної сфери на всіх рівнях державного розвитку.

Країни ЄС застосовують такі заходи економічного стимулювання розвитку «зеленої» політики, як податки на енергію, пільгові податки на відновлювану енергетику, інвестиції в чисті технології та інші. Стратегія ЄС до 2020 року передбачає інтеграцію елементів «зеленої економіки» в стратегії з економіки та зайнятості населення. Концепція «зеленої економіки» ув'язується євроінститутами з реалізацією Дорожньої карти щодо переходу до низьковуглецевої економіки ЄС до 2050 року [7].

Великобританія – третій за величиною ринок екологічно чистих продуктів у Європі після Німеччини та Італії. Ця країна запровадила податок на захоронення та складування відходів, за рахунок чого знизила ставку відрахувань до фондів обов'язкового соціального страхування, задекларувала розвиток економіки з низьким рівнем викиду CO₂ та «зеленими» технологіями.

У Німеччині впроваджено екоподаткову реформу, яка приносить у бюджет Німеччини щорічно більше 20 млрд євро «зелених» податків. Прийнято Національну програму з ефективності використання ресурсів, національно-дослідницьку стратегію з біоекономіки. Уряд Німеччини користується механізмом торгівлі квотами на викиди парникових газів, що призводить до їх зменшення. Протягом 2008—2012 рр. виробництва, які викидають парникові гази, скоротили обсяги таких викидів на 57 млн т на рік порівняно з 2005—2007 рр., що складає 7 % [5].

Франція займає гідне місце у сфері екоекономіки. Діє програма «Grenelle Environnement», метою якої є вироблення нового національного підходу до сталого розвитку та створення національної дорожньої карти в галузі навколишнього середовища в інтересах екології, сталого розвитку та регулювання землекористування. «Зелені» інвестиції становлять 18,3 % від загальної вартості плану пожвавлення економіки. Стимулюючими засобами у Франції є інвестиції в енергетику, а саме в оновлення існуючих електростанцій, інфраструктуру електромереж і відновлювальну енергетику.

Японія, азіатська країна, є єдиною державою з середнім індексом «зелених» інновацій більше 1. «Зелені» галузі складають дві третини промислового виробництва в Японії, у порівнянні з 20–40 % в інших країнах. Японія також має найглибший рівень «зелених» інновацій у 15 найбільших галузях обробної промисловості. Лідуючі позиції Японії у «зеленому» виробництві мають тривалий характер і спостерігаються давно з 1990-х років. Деякі експерти пов'язують це з патентної культурою Японії, яка чинить великий вплив на показники ефективності компаній.

Україна є однією з найзабрудненіших країн у сфері екології, рівень навантаження на природне середовище є більшим у 4—5 разів у порівнянні з країнами світу. Україна займає одне із перших місць по забрудненню середовища у післярадянські часи — при питомій вазі території держави серед країн СНД 2,7 %, викиди шкідливих речовин до атмосфери досягають — 18 %, скидання стічних вод у поверхневі водойми — 12 %, щорічне складування відходів — 19 % від показників у радянські часи [8].

Економічна система України енерго- і матеріалозатратна, залежна від зовнішніх поставок і неконкурентоспроможна. Застаріла технологічна база створює додаткове навантаження на навколишнє природне середовище та призводить до нераціонального використання ресурсів. Однак Україна входить у раду керівників ЮНЕП, співпраця ведеться також у рамках ініціативи «Навколишнє середовище та безпека» [1] з 2003 року, що вказує на фундаментальну діяльність у даному напрямку. Дослідимо показники енергоємності ВВП у деяких країнах світу для оцінки становища України в даному напрямку (рис. 1).

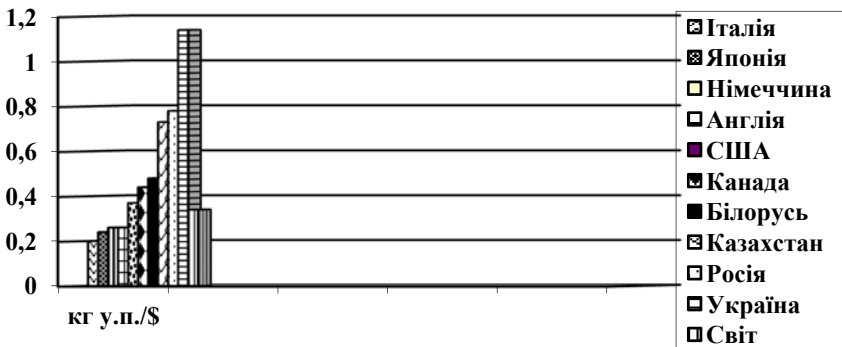

Рис. 1. Енергоємності ВВП країн світу кг у. п. /\$ США

Джерело: систематизовано авторами на основі [9]

Україна знаходиться на 87 місці серед країн світу за Індексом якості навколишнього середовища. Цей показник обумовлює знаходження 1,2 млн т відходів на її території, 75 % яких відносять до третього класу небезпеки. Україна посідає 95 місце серед 122 країн світу за рівнем раціонального використання водних ресурсів, згідно звіту ЮНЕСКО [1]. Міжнародна Фінансова Корпорація (IFC) інвестувала в українські проекти з наявністю «зеле-

ної» складової \$ 645 млн протягом 2005–2010 рр. Експерти IFC відзначають, що альтернативна енергетика в Україні останні півтора року розвивається інтенсивніше, ніж традиційна. Виходячи з цього, складемо прогноз структури енергогенерації в Україні до 2030 року в табл. 1.

Таблиця 1

ПРОГНОЗ СТРУКТУРИ ЕНЕРГОГЕНЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ У %

Технологія	2005*	2009*	2015*	2018	2024	2027	2030
ТЕС усього, в т.ч.:	43,4	42,2	40,7	41,8	39,4	36,9	37,1
На вуглі	33,0	32,4	33,0	34,2	31,1	29,3	29,6
На природному газі	10,4	9,8	7,7	7,6	8,2	7,7	7,5
Блок-станції	2,0	1,6	2,5	2,5	2,2	1,8	0,9
ГЕС і ГАЕС	6,7	8,3	11,0	11,3	13,0	14,0	14,3
АЕС	47,8	47,8	44,9	43,1	42,6	43,4	42,5
Відновлювальні джерела, в т.ч.:	0,1	0,2	1,3	2,1	4,1	5,3	6,7
Малі ГЕС	0,12	0,13	0,6	0,8	1,23	1,44	1,6
СЕС	0	0	0,04	0,1	0,2	0,2	0,28
ВЕС	0	0,1	0,68	1,0	1,3	1,5	1,58
Геотермальні установки	0	0	0,03	0,24	0,96	1,31	1,57

Джерело: систематизовано авторами на основі [10], * — фактично

З кожним роком показники енергогенерації змінюватимуться в позитивний бік, що обумовлено участю в програмі «Екологізація економіки в країнах Східного партнерства», за доповіддю Міністра екології України Остапа Семерака на 8-й Конференції міністрів «Навколишнє середовище для Європи» в Батумі (2016 р.) [11]. Дана програма є регіональною, реалізується Європейською економічною комісією Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН), ОЕСР, ЮНЕП та ЮНІДО, спрямована на сприяння шести країн Східного партнерства Європейського Союзу: Вірменії, Азербайджану, Білорусі, Грузії, Республіці Молдова і Україні — до переходу на «зелену» економіку. Програму фінансує Європейська комісія, чотири організації-виконавці та інші донори [12]. Через участь в програмі Україна досягне:

- ✓ започаткування субсидіарних реформ;
- ✓ розширення фінансування через заохочення інвесторів;

- ✓ створення нової, досконалішої нормативно-правової бази;
- ✓ постійного контролю за станом навколишнього середовища;
- ✓ впровадження технологій і систем ресурсоефективного і більш чистого виробництва (РЕЧВ)
- ✓ доступу до екологічних інновацій.

Висновки. Проаналізувавши сучасний стан «зеленої» економіки в деяких країнах світу з різним рівнем економічного розвитку, можливості та шляхи впровадження й розвитку даного напрямку, розробимо сценарій переходу до «зеленої» економіки в Україні.

Перш за все, керівництву країни необхідно подолати бар'єри, що стримують запровадження стратегії «зеленої» економіки, а саме:

- заборонити видачу екологічно шкідливих субсидій;
- знизити суперечність економічної та екологічної політики;
- провести соціальні акції, направлені на пробудження свідомості споживачів і виробників проти використання елементів «коричневої» економіки.

Подолавши вищезазначені перешкоди на шляху впровадження «зеленої» економіки, Україні слід:

1) _ використати досвід розвинених європейських країн, які вже досягли значних успіхів у застосуванні принципів екологічної економіки;

2) поєднати екологічну та економічну складові на усіх рівнях — місцевому, регіональному, національному;

3) перейти на енергозберігаючі технології;

4) стимулювати втілення інноваційних розробок на підприємствах для зниження ресурсо- та енергоємності виробництва;

5) провести технічний контроль, регламентувати обсяги викидів шкідливих речовин, запровадити нові технології утилізації та переробки відходів;

6) розширити використання альтернативних джерел енергії, таких як мала гідроенергетика, вітрова, сонячна, біоенергетика;

7) впровадити екомаркування, розвивати органічне сільське господарство;

8) започаткувати зелене будівництво, розвиток зеленого транспорту — тролейбусів, трамваїв, велосипедів, електромобілів, зелені тарифи на електроенергію.

Перспективи подальших досліджень полягають у розгляді напрямів розвитку «зеленої економіки» у контексті формування політики неоіндустріального типу у розвинених країнах світу, поширенню концепції «зеленої економіки» на законодавчому рівні, пошуку найбільш плідного партнерства в галузі «зеленої» економіки.

Список літератури

1. Назустріч «зеленій економіці». Шляхи до стійкого розвитку та викоринення бідності. [Текст] / Програма ООН з навколишнього середовища. Доклад ЮНЕП, 2011. — 52 с.
2. Остаточний звіт Конференція Організації Об'єднаних Націй зі сталого розвитку Ріо+20 [Текст], 2012. — 126 с.
3. Декларація про зелене зростання. [Текст] // Організація економічного співробітництва і розвитку, 2009. — С. 1-2.
4. Перспективи енергетичних технологій, [Текст] / Міжнародне енергетичне агентство, 2014.
5. Перспективи розвитку відновлюваної енергетики в Україні до 2030 року [Текст] / Програма GIZ. Федеральне міністерство екології, охорони природи і безпеки ядерних реакторів Німеччини, 2015 — 57 с
6. Рожко А.О. Сталій розвиток України в контексті використання відновлювальних та нетрадиційних джерел енергії [Текст] / Міжнародна науково-практична конференція «Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти», 2007.
7. Розроблення Концепції державної політики розвитку зеленої економіки [Текст] / Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економічного розвитку України. — 2013.
8. Галушкіна Т.П. Теоретико-методологічні засади природо-ресурсного менеджменту в Україні [Текст] / Т.П. Галушкіна, А.Й. Жемба // Вісник національного університету водного господарства та природокористування: зб. наук. праць. — Рівне, 2010. — Ч. 2. — С. 24—34.
9. Міжнародна конференція «Нафтогазовий комплекс України на шляху реформування, модернізації та розвитку» / Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України». — 2012.
10. Сонячні перспективи енергогенерації [Електронний ресурс] / — 2013 Інформаційний ресурс енергетики. — Режим доступу: http://ukrelektrik.com/news/solnechnye_perspektivy_energogeneracii/2011-05-21-56
11. VIII Міністерська Конференція Європейської економічної комісії ООН «Навколишнє середовище для Європи», 2016.
12. EaP GREEN [Electronic resource] — Mode of access: <http://www.eap-green.org/>

References

1. Nazustrich «zeleniy ekonomitsi». Shlyahi do stiykogo rozvitku ta vikorinennya bidnosti. (2011). [Towards a green economy. The path to sustainable development and poverty eradication]. Programa OON z navkolishnogo seredovishcha. Doklad YuNEP, 52 [in English].
2. Ostatochniy zvit Konferentsiya Organizatsiyi Ob'ednanih Natsiy zi stalogo rozvitku Rio 20. (2012). [The final report of the Conference of United Nations on sustainable development Rio+20], 126 [in English].

3. Deklaratsiya pro zelene zrostannya. (2009) [Declaration on green growth]. Organizatsiya ekonomichnogo spivrobitnitstva i rozvitku, 1-2 [in English].
4. Perspektivi energetichnih tehnologiy. (2014). [Prospects for energy technologies]. Mizhnarodne energetichne agentstvo [in Russian].
5. Perspektivi rozvitku vidnovlyuvanoyi energetiki v Ukraini do 2030 roku. (2015) [The prospects of renewable energy in Ukraine until 2030]. Programa GIZ. Federalne ministerstvo ekologiyi, ohoroni prirodi i bezpeki yadernih reaktoriv Nimechchini, 57 [in Russian].
6. Rozhko, A.O. Staliy rozvitok Ukraini v konteksti vikoristannya vidnovlyuvalnih ta netraditsiy nih dzherel energiyi. (2007). [Sustainable development of Ukraine in the context of renewable and non-conventional energy sources]. Mizhnarodna naukovopraktichna konferentsiya «Yakist ekonomichnogo rozvitku: globalni ta lokalni aspekti» [in Russian].
7. Rozroblennya Kontseptsiyi derzhavnoyi politiki rozvitku zelenoyi ekonomiki. (2013). [The development of the Concept of state policy of the development of the green economy]. Naukovodoslidniy ekonomichniy Institut Ministerstva ekonomichnogo rozvitku Ukraini [in Ukrainian].
8. Galushkina, T.P., & Zhemba, A.Y. (2010). Teoretiko-metodologichni zasadi prirodoresursnogo menedzhmentu v Ukraini [Theoretical and methodological bases of natural-resource management in Ukraine]. Visnik natsionalnogo universitetu vodnogo gospodarstva ta priroдокoristuvannya, 2, 24- 34 [in Ukrainian].
9. Mizhnarodna konferentsiya «Naftagazoviy kompleks Ukraini na shlyahu reformuvannya, modernizatsiyi ta rozvitku». (2012). Natsionalna aktsionerna kompaniya «Naftogaz Ukraini» [in Ukrainian].
10. Sonyachni perspektivi energogeneratsiyi [The prospects for solar power generation] (n.d.). ukrelektrik.com Retrieved from http://ukrelektrik.com/news/solnechnye_perspektivy_energogeneracii/2011-05-21-56 [in Russian].
11. VIII Ministerska Konferentsiya Evropeyskoyi ekonomichnoyi komisiyi OON «Navkolishne seredovische dlya Evropi» (2016) [in English].
12. EaP GREEN (n.d.) www.eap-green.org/ Retrieved from <http://www.eap-green.org/> [in English]

Стаття надійшла до редакції 10.12.2016 р.